

**УМАНСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ В КОНТЕКСТІ ЗМІН
ІДЕОЛОГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО МУЗЕЙНИЦТВА
1930 – 1950 РР.**

Висвітлено діяльність Уманського краєзнавчого музею в контексті змін ідеологічних концепцій українського музейництва періоду тоталітаризму. Зазначено, що попри включення музею у розв'язання народно-господарських проблем на загальнодержавному рівні та культпросвітню роботу щодо пропаганди комуністичного ладу і побудови соціалізму, його науково-дослідна діяльність зосереджувалася в основному на археологічному та геологічному вивченні Уманщини. Визначено пріоритетні напрямки діяльності музею як важливого осередку науково-методичних та краєзнавчих досліджень регіону у 1930 – 1950 рр.

Ключові слова: Уманський краєзнавчий музей, Уманщина, науково-дослідна діяльність, археологія, геологічні дослідження, краєзнавство, музейні колекції.

Українська музейна справа та краєзнавство подолали нелегкий, складний і суперечливий шлях розвитку протягом усієї своєї історії. Проте, навіть обмежене у своїх можливостях в період існування Російської монархії, згодом спаплюжене в 20-30-ті роки ХХ ст., дещо заідеологізоване та заорганізоване в 50-80-х роках, музейництво та краєзнавство все-таки залишалося важливим засобом збереження кращих традицій нашого народу. Характерно, що саме подвижницька діяльність української науково-творчої інтелігенції заклала міцні підвалини для подальшого розвитку музейництва і краєзнавства.

Одним із найстаріших в Україні музеїв є Уманський державний краєзнавчий музей, якому вже понад 90 років, а це чималий вік у контексті розвитку музейництва в Україні взагалі. Спроби заснувати музей у провінційному місті Умані були неодноразовими. Очевидно, все починалося ще

з XVIII ст., коли при Уманській Василіанській школі було закладено нумізматичний кабінет. Проте, 1831 р. після закриття школи, уся колекція увійшла до складу Нумізматичного кабінету Київського університету [1, с.3].

Наступну серйозну спробу створити в Умані історичний музей ще до початку XX ст. зробив учитель місцевої чоловічої гімназії Д. Щербаківський. Він 1906 – 1907 рр. організував серед учнів гімназії гурток любителів старовини і керував його роботою. Їхня колекція швидко поповнювалася цікавими матеріалами і мала стати, як мріяв керівник гуртка, основою історичного музею в Умані [1, с.3]. Однак, у силу історичних обставин після 1905 р. гурток був розформований. Д. Щербаківський виїхав до Києва і передав усю колекцію Київському міському історичному музеєві [2, с.266]. Його учень П. Курінний продовжив розвивати музейну справу на Уманщині. Офіційною датою відкриття постійної експозиції музею в Умані вважається 15 жовтня 1917 року, коли в місті була відкрита Перша Українська гімназія ім. Б. Грінченка. Один із найшанованіших вчителів гімназії П. П. Курінний організував роботу по збору матеріалів для музею. Тут була виділена кімната для музею, але місця для розгорнутих експозицій не вистачало, оскільки колекції швидко зростали. В період 1918 – 1929 рр. музейна справа на Уманщині широко розгорталася, хоча і виникали труднощі, пов'язані із недостатньою розробкою теоретично-практичних і методичних порад музейникам.

Найважчим періодом у діяльності краєзнавчого музею був період посилення тоталітаризму, впровадження в усі сфери життя вульгарного соціалізму, що заважало природній розбудові музейництва загалом в Україні. Кінець 20-30-х років XX ст. в історії СРСР вважається періодом «великого перелому», що зачепив усі сфери соціального, економічного, політичного, духовного життя суспільства. Процеси тоталітаризації держави, формування командно-бюрократичної системи вели до утвердження стандартизації не тільки політичного, а й наукового мислення [3, с.228].

З кінця 20-х рр. XX ст. більш відчутним став ідеологічний тиск, адміністрування і в музейництві, що, у свою чергу, було наслідком корінної

ломки в галузі суспільних наук. Укрнаука прагнула обмежити права музейних закладів. Укрполітосвіта, яка відала агітаційною і пропагандистською роботою, прагнула підпорядкувати ці установи своєму впливу, нав'язати їм політичну роботу з населенням. Тому музеї поступово набувають ознак соціальних інститутів, стають політосвітніми установами. У постанові ВЦВК і РНК РСФСР «Про музейне будівництво» від 20 серпня 1928 р. підкреслювалось, що вся робота музеїв повинна сприяти загальним завданням розвитку індустріалізації та колективізації сільського господарства [3, с.229]. Почалася перебудова музеїв, в ході якої значно змінився склад наукових кадрів і керівництва. Помітно прослідковується новий напрямок у діяльності музеїв: посилюється увага до організації масової пропаганди і водночас зменшується до науково-дослідної та фондової роботи, експозиції будувалися відповідно до марксистсько-ленінського розуміння історичного розвитку. У жовтні 1930 р. у Харкові відбулась методична музейна конференція, основним мотивом якої було включення музеїв у розв'язання народно-господарських проблем [3, с.230].

Таким чином, музейна справа змушена реорганізовуватись. Командно-адміністративними методами музеї були перетворені на політико-просвітницькі заклади. Сталінські репресії знищували або усували від роботи найдосвідченіших та найталановитіших музейних працівників. В умовах утвердження тоталітарної, бюрократичної системи відчутнішим став ідеологічний тиск на музеї. Посилилась увага до організації масової пропаганди індустріалізації, колгоспного будівництва, нового соціалістичного побуту. Основним завданням музейних конференцій, суспільно-політичних рад, які створювались при музеях, було їх пристосування до розв'язання народно-господарських планів. Зміна в політиці щодо музейного будівництва була закріплена рішенням I Всеросійського Музейного з'їзду в Москві у грудні 1930 р. [4, с.17].

Впродовж 1931 – 1936 рр. Уманський музей продовжував свою діяльність у статусі районного краєзнавчого музею. Помітно зросла кількість відвідувачів, які приїздили з усієї України та із-за її меж. Експозиція також значно

розширилась, оскільки влада вважала необхідним відображення революційної боротьби та історії партії в музеях та архівах України. В газеті «Колгоспна правда» за 1936 – 1941 рр. часто друкувались невеликі замітки про співробітників музею, висвітлювалась його краєзнавча робота, геологічні екскурсії, виставки робіт художників тощо [5].

У 1935 р. при Уманському краєзнавчому музеї створили «Зоовідділ», а згодом – Відділ природи. До 1935 р. в м. Умані існувала округова спілка мисливців та рибалок. При ній був мисливський музей, після ліквідації якого у 1935 р. усі чучела були передані до Уманського музею. Крім тих чучел, які передала спілка мисливців, до музею потрапили ще ряд чучел із Тульчина [6].

У 1935 р. Уманський районний краєзнавчий музей реорганізували у Міжрайонний науково-дослідний краєзнавчий музей, який мав охопити 15 навколишніх районів для проведення там музейної роботи [7]. У музеї на цей час функціонували такі відділи: Вступний, Соціалістична промисловість, Нацленкультбудівництво, Історія краю. Були відкриті й нові – Сільськогосподарський, Продукційних сил, Народної творчості та виставки радянського мистецтва. Старі художні й історичні відділи були реорганізовані та доповнені відповідними матеріалами, яких вимагала тоталітарна система. Робота усіх відділів була чітко спланована відповідно до вимог часу, наприклад між музеями проводились соцзмагання – звична і серйозна як для того часу своєрідна гра на визначення кращих показників у тій чи іншій сфері роботи. Практикувалися також музеями і відрядження для підвищення кваліфікації та обміну досвідом.

Штат музею на 1 січня 1936 р., що складався із директора, наукового співробітника, двох лаборантів та сторожа, безумовно, не міг охопити всієї роботи в музеї. Проте науково-дослідна робота продовжувалась, і була зосереджена власне на археологічному та геологічному вивченні Уманщини. Зокрема, при розробці історичних матеріалів співробітники знайшли цікаві карти та плани Умані та Уманщини початку XIX ст., картини художників XVIII – XIX ст. [8].

У 1930 – 1936 рр. для художньої колекції музею було закуплено понад 60 робіт молодих радянських художників та відкрито постійну виставку радянського мистецтва, а також відділ української народної творчості, де експонувалися українські народні вишивки, килими, кераміка, настінний розпис [9, с.355].

Новим у роботі музею до цього часу стала співпраця його з іншими науково-навчальними закладами. Так, міські школи часто допомагали музею організовувати виставки. Майже на всіх підприємствах міста, навчальних закладах, окремих колгоспах проводилися лекції та доповіді науковими співробітниками музею. Така масова робота мала, звичайно ж, політосвітне спрямування. Тематика доповідей, пересувних та стаціонарних виставок відповідала вимогам ідеології соціалізму: «Участь колгоспного активу у краєзнавчій роботі», «Піонерія», «Радянська торгівля», «Червона армія», «Наука і техніка» тощо.

Із кошторису музею за 1936 р. видно, що велася активна виставкова робота, проводились експедиції (археологічні, етнографічні, природничі), закуповувалися нові експонати, поповнювалась наукова бібліотека музею. Наукові співробітники активно брали участь у наукових конференціях і бували у відрядженнях у музеях Москви, Києва, Ленінграду [10].

За 1936 – 1937 рр. фонди міжрайонного Уманського музею поповнилися значною кількістю експонатів – 9800 предметів різних груп: природничі, доби докласового суспільства, феодалізму, капіталізму і соцбудівництва. Загальна кількість книг у бібліотеці становила 6250 одиниць, ця колекція поповнилася ще 50 стародруками [11]. Наступною за кількістю була художня колекція музею. Вона складалась із безцінних творів європейських майстрів XVI – XVIII ст., серед них оригінальні офорти Рембрандта, літографія 1509 р., картини класиків російського і польського малярства XVII – XIX ст., коштовний декоративний і побутовий посуд західноєвропейської та китайської порцеляни, скульптури, гобелени, меблі. Багатою була і нумізматична колекція печаток і перснів [9, с.355]. Таким чином, перед війною Уманський музей володів масштабними

фондовими зібраннями, а це мало велике історико-мистецьке значення. Перш за все, це багата і науково систематизована археологічна колекція унікальних пам'яток усіх археологічних культур Уманщини від палеоліту до княжих часів.

Період німецької окупації – трагічна сторінка в історії більшості музеїв України. Суть політики нацистів на окупованих територіях у сфері культури полягала у боротьбі з більшовицькою владою та ідеологією шляхом знищення деяких музейних експонатів, які символізували більшовизм. Крім того, на початку окупації проводився німцями вивіз цінностей з України, але він ще не був масовим і здійснювався, як правило, таємно. Широкомасштабне вивезення музейних фондів з України розпочалось незадовго до втечі нацистів з України [12, с.15-17].

На початку 1941 року Україна володіла, як зазначає Микола Ткаченко, величезними музейними багатствами. Встановлено, що у 151 музеї так званого відкритого типу зберігалось близько 2,8 млн. експонатів (з них перебувало в експозиції – 387 тис.), а з урахуванням фондів університетських та відомчих музеїв ця кількість становила близько 6 млн. Евакуацію експонатів українських музеїв на схід М. І. Ткаченко розглядає в широкому контексті загальної евакуаційної політики радянської влади, однією з характерних рис якої був курс на першочергове врятування матеріальних цінностей і ресурсів оборонного значення. Тому культурні скарби, зважаючи на складні воєнні обставини, були приречені на невизначення [12, с.13].

На початку 40-х рр. ХХ ст. експозицію Уманського музею, на жаль, не встигли евакуювати. Тому, під час німецько-фашистської окупації музейна колекція, що збиралася десятиліттями, дуже постраждала. Кількість втрачених експонатів становила 12436 одиниць зберігання вартістю 7 млн. крб. Всі цінності, які збиралися десятиліттями були вивезені окупантами до Німеччини. Ці дані є в Акті Виконкому Уманської Ради депутатів трудящих від 22 травня 1944 р. «Про предмети втрачені Уманським краєзнавчим музеєм в роки Другої світової війни». Хоча частина цінностей у 1948 р. все ж повернулася до Уманського музею, але, звичайно, із менш цінними експонатами [13].

Не можна залишити поза увагою факти подій 30-х рр. в СРСР, які торкнулися і працівників Уманського музею. У 1937 р., в розпалі сталінських репресій був засуджений до розстрілу лаборант музею М. І. Метельський (його реабілітували аж у 1989 році). Директор Уманського педагогічного технікуму Григорій Юхимович Храбан був репресований 1938 р., але після XX з'їзду КПРС його реабілітовано. Він продовжив свою науково-дослідну роботу співробітником краєзнавчого музею. Після визволення м. Умані від фашистських загарбників, музей відновив свою роботу 1 червня 1944 року. З цього часу почали знову відроджуватись фонди та експозиції. За даними Г. Ю. Храбана у 1945 р. музей відвідали 15670 осіб, було проведено 76 екскурсій [14]. На той час у музеї функціонували 2 відділи: відділ історії займав дві кімнати, де експонувалися 73 пам'ятки (з них – 6 гармат XVIII ст.), дві кімнати художнього відділу із 82 експонатами, у відділі природи були представлені 22 зоологічних дублети, була ще одна кімната нового відділу – Великої Вітчизняної війни. В середньому музей відвідувало по 650 чоловік за місяць [7].

22 листопада 1945 р. Уманський музей був прикріплений до Київського історичного республіканського музею з метою отримання практичної і методичної допомоги. У цей час продовжується активне археологічне дослідження Уманщини. Співробітник музею М. Якимович склав список наявної археологічної колекції, який був використаний Інститутом Археології АН УРСР при складанні картотеки неопублікованих археологічних матеріалів, які зберігаються в регіональних музеях. Це потрібно було для складання «Корпусу археологічних пам'яток України», тобто зведення всіх археологічних пам'яток і видання археологічної карти України [15].

У 1946 р. співробітники музею брали участь в археологічних експедиціях та Наукових конференціях. Тоді штат музею нараховував 12 співробітників, з яких 2 екскурсоводи і 2 завідувачі відділами природи та історії [16] .

Крім наукової діяльності, музей проводив загальнодержавні громадські заходи. Оскільки всі музеї – це науково-дослідні та культурно-освітні установи,

то у зв'язку із виборами до Верховної Ради СРСР вони повинні були взяти активну участь в політичній кампанії. Тому в музеях потрібно було перебудувати музейні експозиції, організувати виставки, присвячені виборам до Верховної Ради [17].

Були організовані і стаціонарні виставки відповідної тематики, як вимагала загальнодержавна ідеологія – це «Сталінська конституція», «Вибори у Верховну Раду Радянського Союзу». Звичайно, весь експозиційний матеріал – це тексти, фото, плакати і таке інше. Крім експозиційної роботи, музей проводив і роз'яснювальну роботу серед населення. Зокрема був організований гурток для вивчення Конституції і положень про вибори. В музейних екскурсіях обов'язково робився акцент на комуністичній агітації. До того ж, в музеї випускалася стінгазета «Культробітник Музею», в якій висвітлювались музейна робота і участь робітників музею у підготовці до виборів (наприклад, складання виборчих списків, проведення лекцій у колгоспах з пропагандою сталінських п'ятирічок тощо) [17; 18]. Вся культпросвітня робота музею зводилась також до пропаганди комуністичного ладу і побудови соціалізму. Це робилося згідно рішення ЦК РКП(б) «Про культосвітню роботу». Тому у наступних річних звітах про роботу Уманського краєзнавчого музею тематика лекцій, екскурсій, експозицій буде аналогічною вимогам загальнодержавної ідеологічної політики.

Звіт про роботу музею за 1947 р. дає реальну загальну картину музею у важкий повоєнний час. По-перше, незадовільний стан приміщення після війни спричиняв просто катастрофічне псування експонатів, яких і так досі залишилось мало. Так, до війни фонди музею вже нараховували більше 10 тисяч одиниць зберігання, а за інвентарем від 1 січня 1948 р. – 612 експонатів, серед яких унікальних немає. Зазначено, що музей складається із трьох відділів – природи, історії і художнього. У 1948 році сталася значна для Уманського музею подія (але не без прикрості). Він отримав з Німеччини 15 ящиків із поверненими експонатами. В актах прийому вказана лише вартість, а переліку і кількості експонатів у ящиках не було. З цього фактично почалася нова післявоєнна історія фондового зібрання Уманського краєзнавчого музею [9,

с.353]. Слід зазначити, що в цей час колекції музею були переведені в приміщення педагогічного інституту і розміщені в одній кімнаті та у підвалах.

У діяльність Уманського краєзнавчого музею цього періоду вносять свою частку нові керівники і наукові співробітники, які з метою зібрання для музею етнографічних, історичних, природничих матеріалів побували з експедиціями у Кам'янці, Тульчині, Жашкові, Христинівці, Звенигородці та інших містах і селищах [19, с.11]. В. А. Стефанович, виходячи з потреб і можливостей музею, запропонував три напрямки його діяльності: історія, краєзнавство і природознавство [20, с.11].

Усі районні музеї краєзнавчого та інших профілів були підпорядковані Відділу музеїв Комітету зі справ культпросвітніх закладів при Раді Міністрів УРСР у Києві. Відділ відав роботою музеїв, організовував різні наради з питань музейного будівництва в Україні. Зокрема 23-24 травня 1949 р. у Відділі Культосвітніх установ відбулась обласна нарада робітників районних музеїв, на якій повинні бути обов'язково присутніми завідувачі фондами. На нараді мова йшла про необхідність збору експонатів, які б висвітлювали сучасний період того чи іншого регіону. Для цього музеї повинні організувати роботу по збору експонатів на підприємствах, по школах тощо.

Співробітники Уманського музею склали список підприємств, яким роздали інструкції для збору необхідних матеріалів для музею. Як результат цієї роботи, постала виставка, яка проходила в музеї 20 вересня 1949 р. до святкування 10-ї річниці Возз'єднання Західної України з УРСР і приєднання її до СРСР. Експонати виставки висвітлювали відбудову й розвиток народного господарства, науки й культури тощо. Звичайно ж, основною метою таких виставок була агітація соціалістичного будівництва в державі [17].

У 50-х роках науково-дослідна робота музею полягала у збиранні матеріалів загальнодержавного характеру: постанови пленумів ЦК КПС, програми подальшого розвитку соціалістичного господарства, матеріали, що відображали дружбу народів. Характерно, що в експозиціях музею всеукраїнська тематика переважала над краєзнавчою. Лише в 1957 р. на основі

зібраних краєзнавчих матеріалів експозиція музею трансформується відповідно до профілю музею. Тому краєзнавча робота розгорнулася у школах району, де були гуртки краєзнавців, у секціях істориків на конференціях учителів, де музейні робітники виступали з різноматичними доповідями і надавали методичну допомогу щодо збирання та обліку пам'яток історії та культури. Вже із 1957 р. експозиція краєзнавчого музею носила, перш за все, краєзнавчий характер, оскільки до цього часу відбивала загальноукраїнську тематику. На першому поверсі у зв'язку з розширенням експозиції влаштовано круговий обхід, що було зручним для відвідувачів.

Завдяки потужному інтелектуальному потенціалу Уманський краєзнавчий музей став важливим науково-дослідним центром на Черкащині та в Україні взагалі. У 1956 – 1958 рр. директором Уманського краєзнавчого музею був видатний краєзнавець Г. Ю. Храбан. Він займався дослідженням Уманщини, брав активну участь в археологічних розвідках, вивчав архівні документи, видавав наукові та науково-популярні статі. В 50-х роках активного розвитку набуло громадське музейництво. У багатьох населених пунктах, окремих колективах відкривалися музеї, які діяли на громадських засадах. На базі шкільних музеїв створювалися сільські краєзнавчі музеї. Так, з ініціативи сільських рад, шкільних колективів були відкриті музеї, музейні кімнати, кутки, присвячені подвигу земляків у боротьбі з фашизмом [21, с.135].

Важливе значення для розвитку громадського музейництва мала робота над виданням тому «Історії міст і сіл УРСР. Черкаська область», яка велася в 1952 – 1972 рр. на громадських засадах, сприяючи збагаченню фондів та діючих експозицій. До обласних, міських та районних редакційних колегій було включено викладачів вузів, вчителів шкіл, істориків, краєзнавців. Членом редакційної колегії тому «Черкаська область» був Г. Ю. Храбан [22, с.23]. На початку 1957 р. з ініціативи Уманського краєзнавчого музею в 13 районах Черкаської області організовано складання історії міст і сіл, аналогів такій роботі ще не було. Музей розробив і надрукував «Вказівки по збиранню

музейних матеріалів і складанню історії свого села», які були розіслані по школах [23; 24; 25].

Позаштатні працівники музею, члени науково-методичної ради Стефанович і Євстропов за результатами щорічних розкопок і за попередніми даними склали археологічну карту Уманщини. Працівники музею науково опрацювали скарб римських динаріїв, який зберігався у фондах, і результати свого дослідження опублікували в журналі «Советская археология». Систематично в газетах «Черкаська правда», «Уманська зоря», «Прапор комунізму» та інших друкувалися статті наукових співробітників музею. Новим у роботі музею стало те, що на радіо почали вести цикл бесід з історії Уманщини.

Отже, на Уманщині у першій половині ХХ ст. широко розгорнулося історичне дослідження краю. Велика кількість зібраних старожитностей дає можливість закласти тут підвалини музейної справи. Завдяки аматорській роботі місцевих ентузіастів та фінансовій підтримці громадськості впродовж 1918 – 1929 рр. музейна справа дістала можливість швидко розвиватися. На жаль, на рубежі 20-30 рр. змінилися ідеологічні концепції українського музейництва. Під тиском нав'язаних науковцям офіційними радянськими та партійними ідеологами вульгарно-соціологічних схем розвитку суспільства відбувалась перебудова експозицій музеїв. Глибокий слід у сфері історико-культурного розвитку Уманщини та й України в цілому, залишили сталінські репресії та німецько-фашистська окупація, коли багато цінних пам'яток були безповоротно втрачені. Після звільнення території України ряд музеїв поновили свою діяльність. У цей час на Уманщині поступово відроджувалася музейна робота, а краєзнавчий музей став важливим осередком науково-методичних і краєзнавчих досліджень.

Джерела та література

1. Фонди Уманського краєзнавчого музею (далі – Ф. УКМ). – Ф. УКМ-643.4. Каталог 3-ї художньої виставки. – Умань: Окрмузей . – Квітень-травень, 1928 р.

2. Курінний П. Академік Микола Біляшівський // Трипільська культура на Україні (в. I) / За ред. голови Комісії В. Козловської та секретаря П. Курінного. – К.: /з друкарні УАН/, 1926.– С. 5-7.
3. Маньковська Р. Музеї як інструмент ідеологічного впливу в Україні (1930ті рр.) // Історія України: маловідомі імена, події, факти / Зб. статей. – Вип.12. – К.:Рідний край, 2001. – С.228 -230.
4. Костюкова О. М. Розвиток краєзнавчо-екскурсійної справи в Україні в 20х рр. ХХ ст.: Автореферат на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 (Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна). – Х., 2003. – 20 с.
5. Державний архів Черкаської області (далі – ДАЧО). – Ф. Р-3990 «Комарницький М. Ф. (1899 – 1984)». – Оп. 1. – Спр. 23. – Арк. 1-3.
6. Ф. УКМ-Д 4799. Довідка до історії відділу природи Уманського краєзнавчого музею.
7. Ф. УКМ-643, арк. 1-4. Паспорт Уманського Міжрайонного науково-дослідного краєзнавчого музею 1936 р.
8. Ф. УКМ-643. І. Документи, переписка, отчётности Уманського краєведческого музею с 1919 года по 1939 год.
9. Нагорна Н. В. До історії формування фондового зібрання Уманського краєзнавчого музею // Черкащина в контексті історії України (матеріали конференції). – Черкаси: Ваш Дім, 2004. – Ч.1. – С.351-360.
10. Листування Уманського краєзнавчого музею за 1935-36 рр. / Неанотовані матеріали у фондах Уманського краєзнавчого музею.
11. Ф. УКМ-643, арк. 19-20. Короткі відомості про роботу Уманського музею за 1936 р. та за I півріччя 1937 р.
12. Ткаченко М. І. Музеї України під час Другої світової війни (1939 – 1945 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01. «Історія України» / М. І. Ткаченко. – К., 1996. – 23 с.
13. Ф. УКМ-Д 4799. Акт Виконкому Уманської Ради депутатів трудящих «Про предмети втрачені Уманським Краєзнавчим музеєм в роки Другої світової війни» від 22 травня 1944 р.
14. Ф. УКМ-Д 4799, арк. 123. Відвідування Уманського краєзнавчого музею в 1924 – 1958 рр.
15. Переписка по музею за 1944 – 1947 рр. / Неанотовані матеріали у фондах Уманського краєзнавчого музею.
16. Ф. УКМ-НДФ-131, арк. 150-156. Абакумов П. Коротка інформація про діяльність Уманського краєзнавчого музею протягом своєї історії.
17. Накази за 1948-1950 рр. по Уманському краєзнавчому музею / Неанотовані матеріали у фондах Уманського краєзнавчого музею.
18. Переписка за 1948 – 1949 рр. по музею / Неанотовані матеріали у фондах Уманського краєзнавчого музею.
19. Слюсаренко О. А. Історія Уманського краєзнавчого музею. – Умань, 2000. – 17 с.
20. Ф. УКМ-НДФ-514. Стефанович В. А. Переписка за різні роки.

21. Каньоса А. Громадське музейництво на Поділлі: здобутки і прорахунки // Історія України: маловідомі імена, події, факти / зб. статей. – Вип.12. – К.: Рідний край, 2001. – С. 134-143.
22. Мельниченко О. В. Роль педагогічної громадськості у становленні та розвитку музейництва на Черкащині // Краєзнавство Черкащини. – 2004. – № 7. – С.21-26.
23. ДАЧО. – Ф. Фонд Р-4178 «Історія міст і сіл України». – Оп. 1. – Спр. 8. – Арк. 63.
24. ДАЧО. – Ф. Фонд Р-4178 «Історія міст і сіл України». – Оп. 1. – Спр. 9. – Арк. 65.
25. ДАЧО. – Ф. Фонд Р-4178 «Історія міст і сіл України». – Оп. 1. – Спр. 11. – Арк. 62.

Ольга Барвинок

Уманский краеведческий музей в контексте изменения идеологических концепций украинского музейного дела 1930 – 1950 гг.

Отражена деятельность Уманского краеведческого музея в контексте изменений идеологических концепций украинского музейного дела в период тоталитаризма. Отмечено, что несмотря на включение музея в решение народно-хозяйственных проблем на общегосударственном уровне и культпросветную работу по пропаганде коммунистического строя и построения социализма, его научно-исследовательская деятельность сосредоточена в основном на археологическом и геологическом изучении Уманщины. Определены приоритетные направления деятельности музея как важного центра научно-методических и краеведческих исследований региона в 1930 – 1950 гг.

Ключевые слова: Уманский краеведческий музей, Уманщина, научно-исследовательская деятельность, археология, геологические исследования, краеведение, музейные коллекции.

Olha Barvinok

UMAN REGIONAL ETHNOGRAPHY MUSEUM IN THE CONTEXT OF CHANGES OF THE UKRAINIAN MUSEUM SCIENCE IDEOLOGICAL CONCEPTS IN 1930 - 1950

The activity of Uman regional ethnography museum in the context of changes of ideological concepts in the Ukrainian museum science during totalitarianism has been revealed. It was noted that despite of the participation of the museum in solving national economic problems at the national level and cultural and educational work to promote a communist system and the construction of socialism, its research activity was focused mainly on archaeological and geological study of Uman region. The priority areas of the museum activity as an important center of scientific and methodological research and ethnography history of the region in 1930 – 1950 have been defined.

Keywords: Uman regional ethnography museum, Uman region, research activity, archeology, geological research, regional ethnography, museum collections.